

Izvještaji o radu

SPELEOLOŠKI LOGOR PSH NA PAGU

Na prijedlog Spel. aktiva »Otočani« iz Novalje na Pagu, koji djeluje kao područna PSH »Paklenica« iz Zadra, KSPSH je od 14-17. travnja 1983. organizirala spel. istraživanje otoka Paga. Sudjelovao je 31 član iz više SO-a i SD-a iz Hrvatske, i to: SA »Otočani« 3, SO PD »Mosor« 1, »Dubovac« 5, »Zeljezničar« 8, »Velebite« 4, »Zagreb-matica« 3, SD »Ursus spelaeus« Zagreb 2 i SD »Protus« Porčič 5. Članovi SA »Otočani« organizirali su smještaj u prostorijama Mjesne zajednice Novalja (u staroj školi), odakle su organizirane akcije po otoku. Ukupno je istraženo pet jama: na Kršini (—34 m), u Kukulovićevoj ravnici (—10 m), Jama (—15 m), Tumbulova (—8,5 m), Bračna (—18 m), te Polušpilja (25 m) i Talijanova buža (900 m). Glavni objekt istraživanja bila je Talijanova buža, podzemni rimski vodovod, probijen kroz brdo još u II. stoljeću u dužini od preko 1 km. Zbog visokog vodostaja u zadnjem, urušenom dijelu kanala istraživanje nije završeno, ali je dogovorena suradnja s Mjesnom zajednicom Novalja na daljem istraživanju, kao i na izradi prijedloga za njezino turističko uređenje. Za »Otočani« upriličena je projekcija dijazopozitiva iz raznih spel. istraživanja. Ova lijepa akcija bila je višekratno korisna: postignutim rezultatima istraživanja, razmjnom iskustava i započeto suradnjom speleologa s MZ na oživljavanju Talijanove buže, tog jedinstvenog umjetnog spel. objekta u Hrvatskoj, značajnog danas zbog povijesti graditeljstva. Uspjeh akcije svakako je doprinio kombi PSH (vozač Robert Erhardt), kojim su istraživačke ekipe brzo i lako stizale na teren. Voda istraživanja bio je Zoran Bolončić, član SO PD »Zeljezničar« Zagreb.

Vlado Božić

SPELEOLOŠKE VEČERI U ZAGREBU I SPLITU

Vrijedna inicijativa Francuskog instituta u Zagrebu i u Splitu da svojim sugradanima predstave francuska dostignuća iz raznih područja ljudske djelatnosti rezultirala je zanimljivim predavanjima i projekcijama filmova.

Koncem ožujka 1982. Francuski institut u Zagrebu je u suradnji s KSPSH organizirao XVI. spel. večer u prostorijama Francuske čitaonice u Zagrebu s predavanjem francuskog speleologa H. Ackermanna iz Autranta kraj Grenobla o francuskoj spel. ekspediciji u Južnu Ameriku 1982. Predavanje je bilo posebno zanimljivo zbog projekcije dijazopozitiva. Dva paralelna postavljena projektorja radila su sliku na isto platno, čime su postignuti posebni efekti pretapanjem jedne slike u drugu. Nije potrebno posebno naglašavati zanimljivost prikazanih jama velikih otvora u tropskim predjelima Amerike, na dnu kojih se nastavljaju široki kanali s podzemnim rijekama i jezerima. Prikazane su bile također francuske špilje i jame u okolici Autranta. Nakon predavanja razvila se živa diskusija, a naročito između predavača i članova I. hrvatske spel. ekspedicije u jamu Gouffre Berger, kojoj je polazno mjesto bilo baš mjesto Autrant, a koji su se netom vratili s ekspedicije.

Sredinom lipnja 1982. u Splitu je u prostorijama PD »Mosor« upriličeno prikazivanje speleoloških filmova »Sifon 1122« i »Podzemlje Alpi«, posuđenih od Francuskog instituta u Splitu. Prvi, snimljen 1962. prikazao je istraživanje jame Gouffre Berger do dubine 1122 m, a drugi, snimljen 1975. u boji, suvereni način istraživanja jama.

Sredinom svibnja 1983. Francuski Institut je u Jugoslaviju doveo jednog francuskog speleologa-rodnika koji je u dva tjedna održao predavanja u Ljubljani, Mariboru, Zagrebu, Splitu, Beogradu i Skoplju. U Zagrebu je predavanje organizirano preko KSPSH i SO PDS »Velebite« u prostorijama PD »Troglav« kao XVII. spel. večer. Predavač je bio mladi Eric le Guen (23 godine), član Speleološkog kluba »Michel Siffre« u Parizu. Prikazao je preko stotinu dijazopozitiva u boji sa spel. ronilačkih akcija u Francuskoj i Italiji. Iz razgovora s predavačem posjetitelji su doznali mnoge pojedinosti. Isto predavanje održano je i u Splitu. Mladi je speleolog-ro-

nilac u znak zahvalnosti za topli prijem u svakom gradu organizatorima poslao na poklon knjigu Michela Siffre, »Grottes, gouffres, abimes«, izdanu u Toursu 1981.

Vlado Božić

SPELEOLOŠKE ŠKOLE I TEČAJEVI 1982. I 1983. U HRVATSKOJ

Od početka organizirane speleologije u planinarskoj organizaciji u Hrvatskoj se posebna pažnja polagala stalnom školovanju i obrazovanju članstva. Zahvaljujući tome, spel. aktivnost planinara je cijelo vrijeme na zavidnom tehničko-mnogo, a može se pohvaliti i apsolutnim vrijednostima broja nezgoda po istraženim objektima te solidnom spel. opcom kulturom članstva. Reguliranjem obrazovanja svih profila kadrova, održavanjem ispita, tiskanjem određenih obrazovnih materijala i širenjem kvalitetsnog nastavnog kadra (prvi speleološki instruktor PSH) izvan Zagreba, održavanje speleoloških podizanja i kvalitativno i masovnije spel. odsjeka diljem Hrvatske. To se naročito odrazilo na zastupljenost osnovnog spel. školovanja, organiziranog u obliku spel. škola i tečajeva u protekle dvije godine izvan Zagreba. To je posebno važno jer se na taj način u speleologiju uključuju planinari ili pojedinci koji se nikad do tad nisu bavili speleologijom.

Godina 1982. bila je vrlo plodna spel. školama i tečajevima. Osim već tradicionalnih zagrebačkih (XII), karlovačkih (III) i splitskih (VII) spel. škola, koje se zbog zanimanja mladih u ovlam, relativno velikim gradovima održavaju redovito svake godine, održane su »Speleološko-alpinistička škola« u Zadru (PD »Paklenica« s 10 polaznika, »Mali tečaj speleologije« u Novalji (SA »Otočani« — PD »Paklenica« s 5 polaznika—učenika osnovne škole, III »Biotkovska spel. škola« u Makarskoj (PD »Biotkovo«) s 19 polaznika i još jedan spel. tečaj ujesen u Splitu s 30 polaznika. XII zagrebačka spel. škola okupila je 24 polaznika, članova spel. odsjeka iz Zagreba i Samobora te 12 instruktora i demonstratora iz Zagreba. O uspješnu škole govori podatak da samo jedan polaznik nije zadovoljio završnom ispitu, 26 polaznika je započelo, a 17 završilo VII splitsku spel. školu. Polaznici su bili iz Splita i Makarske, a instruktori iz Splita (speleolozi i članovi GSS). Čak 47 polaznika je započelo XIII karlovačku spel. školu koju su održavali predavači iz Karlova i Zagreba, a uspješno je završilo njih 26.

Za razliku od prethodne, 1983. godine su održane samo tradicionalne spel. škole u Zagrebu, Karlovcu i Splitu. Time je potvrđeno zapažanje da se u manjim sredinama škole i tečajevi održavaju sporadično, odnosno kada bude dovoljno zainteresiranih. Manji broj polaznika nego prethodne godine, njih 13 upisalo se u XIII zagrebačku spel. školu, a završilo ih je 10. Instruktori su bili iz Zagreba, a nastavni program je dopunjen novim tehnikama koje su se pojavile u speleologiji u međuvremenu. Za IV karlovačku spel. školu prijavilo se 45 polaznika, a s uspjehom je okončalo 20, što je predstavljalo priličan problem 16-orici instruktora i demonstratora iz Karlova i Zagreba, osobito pri održavanju terenskih vježbi. Usprkos svemu škola je završena bez ijedne nezgode. VIII splitsku spel. školu pohađalo je 15 polaznika, a nastavu je održavalo 6 predavača i demonstratora iz Splita.

Zajedničko svim održanim spel. školama i tečajevima je neriješeno financiranje, tako da je većina uspješno organizirana i okončana najviše zahvaljujući entuzijazmu svih sudionika. Za nadati se je da će revitalizirana Komisija za školovanje kadrova PSH pomoći sustavnom rješavanju materijalne strane svih oblika školovanja kadrova u planinarstvu pa i planinarskoj speleologiji.

Juraj Posarić

KOMISIJA ZA SPELEOLOGIJU PSH U 1982.

Rad KKPSH odvijao se je putem redovnih sastanaka (jednom mjesečno), provođenjem dogovorenih akcija na terenu, sudjelovanjem na spel. skupovima i organiziranjem drugih akcija. U siječnju i veljači obavljene su trening akcije članova i hrvatske spel. ekspedicije, a u ožujku i sama ekspedicija u jama Gouffre Berger u Francuskoj. KKPSH je organizirala u rujnu spel. logor na Biokovu, a sredinom studenog Seminar o mjerjenju i hrvatske spel. ekspedicije, a u ožujku i sama tvenom domu PSH. Koncem studenog i početkom prosinca PSH je organizirao tečaj za instruktore na kojem su sudjelovali i speleolozi. Predstavnik KKPSH sudjelovao je na Zboru slovenskih jamara u Novom Mestu u lipnju i istog mjeseca na sastanku KKPSH na Glazuti kraj Ribnice u Sloveniji. KKPSH je izdala »Tumač zapisaika spel. istraživanja« R. Cepelaka i M. Garašića, »Speleološki znakovi« J. Posarića i »Popis literature o mjerjenju i crtanju spel. objekata« V. Božića. Služba vodiča KKPSH je tokom cijele godine dežurala i vodila turiste po špilji Veternici. Zajedno s Francuskim institutom KKPSH je organizirala spel. večer na kojem je francuski speleolog H. Ackermann održao predavanje o nekim zanimljivim spel. istraživanjima francuskih speleologa. Članovi i hrvatske spel. ekspedicije organizirali su u društvenom domu PSH izložbu fotografija sa ekspedicije u jama Gouffre Berger.

Vlado Božić

KOMISIJA ZA SPELEOLOGIJU PSH U 1983.

Sredinom travnja KKPSH je organizirala spel. istraživanje otoka Paga, a u kolovozu spel. logor na Biokovu. Najveća akcija je bila spel. eksped. »Maroko '83« u listopadu. Po jedan predstavnik KKPSH je sudjelovao u lipnju na sastanku KKPSH u Makedonskom Brodu, u listopadu na sastanku Međunarodne komisije za spašavanje iz spel. objekata u Mađarskoj, i u studenom na sastanku u Spel. društvu Hrvatske gdje je otformljen Organizacijski odbor budućeg 9. jugoslavenskog spel. kongresa. KKPSH je izdala »Vodič kroz uređene špilje Hrvatske« V. Božića. U svibnju je KKPSH zajedno s Francuskim institutom organizirala predavanje francuskog speleologa-ronioca o ronilačkim akcijama francuskih speleologa-roniaca. Predavač je bio Eric de Guen. Služba vodiča KKPSH je tokom cijele godine vodila turiste po špilji Veternici.

Vlado Božić

KKKPSJ U 1982. I 1983.

Djelatnost Koordinacijske komisije za speleologiju Planinarskog saveza Jugoslavije (KKKPSJ) bila je zbog malih finansijskih sredstava ograničena samo na održavanje dva sastanka, po jedan godišnje. U 1982. god. sastanak je održan u Sloveniji 26-27. lipnja na Glazuti kraj Ribnice. Domaćin je bila Jamarska zveza Slovenije i Društvo za rezikovanje jam Ribnica, koje je tom prilikom slavilo 25. obljetnicu rada. Prisutno je bilo 7 delegata: iz Slovenije 3, Hrvatske 1, Srbije 1, BiH 1 i Makedonije 1. U isto vrijeme na Glazuti je održan spel. logor dolenskih speleologa. Na sastanku su razmotreni izvještaji o radu KKKPSJ i republikih komisija za spel. za prošlu godinu, plan rada za tekuću i iduću godinu, kao i razne spel. aktualnosti. Učesnici su posjetili jama Jelenov žleb i špilju Ogencju, značajna mjesta iz NOB.

U 1983. god. sastanak je održan u Makedoniji 25-26. lipnja u Makedonskom Brodu uz prisustvo svega 3 delegata, po jedan iz Makedonije, Hrvatske i BiH. Sastanak je održan u spel. logoru makedonskih speleologa (»Speleološki sobir '83«), pa su pojedini učesnici logora povremeno prisustvovali i sastanku. I tu su razmatrani izvještaji o radu za prošlu godinu, plan rada za tekuću i iduću godinu, i razna spel. problematika. Učesnici su prisustvovali projekciji dijapozitiva upriličenoj za učesnike logora i mještane obližnjeg sela, i posjetili zanimljivu izvor-špilju Pešku.

Održavanje sastanka KKKPSJ za vrijeme ovakvih republikih spel. manifestacija (speleološki logori) pokazalo se je kao vrlo korisno, jer je omogućeno većem broju planinara-speleologa da se upoznaju s predstavnicima drugih republika i bolje se informiraju o općim problemima speleologije u Jugoslaviji.

KKKPSJ je bila inicijator sudjelovanja na sastanku Međunarodne komisije za spašavanje iz spel. objekata održanom u Mađarskoj u listopadu 1982. Prema dogovoru Predsjedništva PSJ da troškove sudjelovanja na sličnim skupovima snose republički savezi, sudjelovanje jednog predstavnika KKKPSJ na ovom sastanku financirala je KPSH. Također, Savjetovanje KKKPSJ o modernoj spel. opremi, održano u prosincu 1983. na Medvednici kraj Zagreba organizirala je KPSH bez finansijskog učešća KKKPSJ.

Vlado Božić

SO PD »ZELJEZNICAR« U 1982. I 1983.

Odsjek je u 1982. i 1983. godini brojio 53, odnosno 46 članova. Trojica su stekla naziv instruktora za speleologiju, a šesterica naziv speleologa. Ostali su, uglavnom, speleolozi pripravnici. Redovno su održavali članski sastanci, sastanci Izvršnog odbora Odsjeka te sastanci redakcije časopisa »Speleolog«. Uz uobičajene izvještaje s izleta i istraživačkih akcija, na članskim sastancima često su prikazivani dijaspozitivi ili pregledavani filmovi iz odsječke arhive. Nastavljeni su i radovi na uređenju prostorija Odsjeka i spel. muzeja.

Članovi su sudjelovali na brojnim planinarskim i spel. skupovima kao što su Zbor slovenskih jamarjev, Seminar o crtanju spel. objekata, Orijentacijsko natjecanje »J. Mišić«, Seminar o spel. opremi, Simpozij čovjek i krš u Mostaru, Simpozij o Biokovu, Spel. večer i dr. U sklopu akcije NNNI demonstrirano je spašavanje iz visokih zgrada.

Na 103 planinarskih izleta i akcija posjeta spel. objekata sudjelovalo su 263 člana. Najznačajnija je posjeta jami Berger u sklopu Hrvatske spel. ekspedicije u duboke jame Francuske u kojoj je postignut dubinski rekord hrvatskih speleologa —1100 m. Značajna je i posjeta jame Grustišnice na Braču, —200 m te jame Čudinke —196 m.

Bilo je 155 istraživačkih akcija na kojima je sudjelovalo 55 članova. Neke su bile organizirane u suradnji sa SO PDS »Velebít«, SD »Ursus Spe-laeus« SO PD »Zagreb-Matica« te sa speleolozima iz Špilja, Makarske i Karlova. Značajnije su premeravanje jame kod Matešića stana na Braču, —260 m, dalje istraživanje i premeravanje te izrada novog nacrtu špilje Mandelaje u Oštarijama, —72 m dubine i 1465 m duljine, istraživanje Kovačevića jame na Braču, —227 m, istraživanje novih kanala Male Kicljeve jame kod Skrada, —268 m, istraživanje i topografsko snimanje jame Krjava II na Biokovu —159 m, topografsko snimanje ponora Ponikve I (Ravna Gora) —462 m dubine i 212 m duljine, istraživanje Preterove jame na Biokovu cca —270 m, istraživanje starog rimskog vodovoda Talijanova buža dugnačkog 1980 m (akcija KS PSH), nastavak istraživanja Zeljezničarskog kanala u Veternici (nađeno oko 300 m novih kanala), sudjelovanje u ronjenju sifona između ponora Kršije i Panjkovog ponora u organizaciji SO PDS »Velebít«, istraživanje Kef Aziza u sklopu spel. ekspedicije PSH »Maroko '83« (2000 m novih kanala). Osim toga istraženo je još 11 jama i 9 špilja što je ukupno 1130 m dubine i 3700 m duljine.

1982. godine u Spel. ekspediciji PSH u duboke jame Francuske sudjelovalo je 8 članova, a 1983. u Spel. ekspediciji PSH »Maroko '83« 4 člana. Doprinos ostalih članova ekspedicija bio je također velik tako da to donese sporedna smjenu aktivnosti Odsjeka u tom razdoblju. Stoga je 1984. predviđena za podmlađivanje članstva što bi s vremenom vratilo aktivnost na prijašnju razinu.

Branka Bosner

SO PD »MOSOR« U 1982.

U ovoj godini broj članova iznosio je ukupno 44 i to 32 muški i 12 ženskih. Speleologa je bilo 4, pripravnika 29 i 11 suradnika. Od toga su 4 članovi GSS-a, i spasavatelj i 3 pripravnika. Održano je ukupno 59 sastanaka, kojima je prisustvovalo 14 članova. Izvedeno je 27 akcija radi posjete spel. objektima kojima je prisustvovalo 238 članova, a ukupno je posjećeno 49 špilja i jama. U 20 istraživačkih akcija sa 140 učesnika istražena su 24 horizontalna objekta i 29 jama. Održano je i 12 vježbi kojima je prisustvovalo 106 članova. Izuzetnu aktivnost članovi su pokazali održavajući spel. predavanja, kojih je bilo 29, što su održani za članove

SO-a i društva, a ukupno im je prisustvovalo 351 član. Još 19 takvih predavanja održano je za razne škole i druge organizacije, a prisustvovalo im je 250 slušalaca.

Ove godine održana je i VII splitska spel. škola od 15. ožujka do 4. svibnja sa 30 polaznika. S obzirom na zainteresiranost ukazala se potreba pa je od 3. do 21. studenog održan i spel. tečaj, kojem je prisustvovalo 23 polaznika. Za nastavne svrhe i u svrhu propagande, tom prilikom snimljen je i video film, S-8, od 17 minuta, pod nazivom »VII splitska spel. škola '62-«. Radl zaštite Đuderine jame u Dugopolju, gdje je pronađena čovječja ribica, izvedene su i dvije akcije s 12 članova. Tom prilikom na ulazu su postavljena zaštitna željezna vrata, a ključ od vrata nalazi se u SO-u PD »Mosor«.

Najveća akcija izvedena je krajem kolovoza, kada je organiziran 9-dnevni spel. logor u masivu Subre na Orjenu. Sudjelovalo je 16 učenika i tom prilikom istraženo je 17 špilja i jama, a najveća dubina postignuta je u Dobroskoj jami (-201 m), na vrhu Veliki Kabao na Mosorušćici.

Da bi poboljšali financijsku situaciju izvršena je usuga na jednom od gradilišta RO »Cestar« Splita, a na poziv SIZ-a za regionalne i magistralne ceste iz Splita istražena je i topografski snimljena kaverna na otoku Mljetu.

Zbog izuzetne aktivnosti na spel. planu, nešto manje angažiranje bilo je u akcijama matičnog planinarskog društva, ali su članovi bili na društvenoj akciji »100 žena na vrh Mosora« i pomogli prijenos materijala za obnovu planinarskog doma na Mosoru.

Goran Gabrić

SO PD »MOSOR« U 1983.

Odsjek broji ukupno 42 aktivna člana (32 muška i 10 ženskih), od toga 5 speleologa, 31 pripravnika i 6 suradnika. Održano je ukupno 45 sastanaka, kojima je prisustvovalo 15 članova. U 32 akcije posjeta spel. objektima bilo je 194 učenika, a posjećeno je 46 špilja i jama. Istraženo su 53 spel. objekta (20 špilja i 33 jame) u 29 istraživačkih akcija sa 172 člana. Provedeno je i 5 vježbi kojima je prisustvovalo 39 članova, radi upoznavanja mladih kadrova sa modernom tehničkom opremom i načinima savladavanja vertikalnih spel. objekata.

VIII splitska spel. škola održana je od 16. ožujka do 27. travnja sa 17 polaznika, od kojih je 11 na kraju školice pokazalo znanje za speleologa pripravnika.

U dvodnevnoj akciji na Dugom otoku, na račun SIZ-a za regionalne i magistralne ceste iz Splita, istražena je kaverna koja je otvorena prilikom izvođenja radova na cesti u Zmankom usjeku. Bio je to nastavak suradnje između te društvene institucije i SO-a, koja se za sada odvija na obostrano zadovoljstvo.

I ove godine posjetili smo Subru u masivu Orjena, gdje je 6 članova 5 dana rekognosciralo teren, ali zbog loših vremenskih prilika nisu postignuti očekivani rezultati.

Na tradicionalnom spel. logoru održanom u predjelu Lovka na Biokovu, boravilo je 5 članova. Najbolje rezultate postigli su u istraživanju Uprone i Preterrove jame, a pored toga održali su predavanja za manje iskusne članove logora i upoznali ih s načinima korištenja modernih tehničkih sredstava.

Tri člana (E. Strkljević, T. Rada i G. Gabrić) bili su na II spel. ekspediciji PSH »Maroko '83«. Angažiranje se oko te značajne akcije, doprinijeli su da ta akcija uspije.

Na Savjetovanju o modernoj spel. opremi održanom na Sijemenu u domu »Runolist« uzeli smo učešće sa 10 članova.

Članovi odsjeka angažirali su se i u radu matičnog planinarskog društva. Održano je nekoliko predavanja za članove društva, kao i prikazivanje spel. filmova u suradnji sa Francuskim institutom u Splitu. Na najvećoj društvenoj akciji »100 žena na vrh Mosora« članovi SO-a istakli su se i u organizaciji uspona i neposrednom osiguranju na stazi. U radnim akcijama na obnovi Omladinske kuće bili smo s 25 članova u 6 radnih akcija na prenošenju građevinskog materijala i

namještaja, a zadatak na čišćenju bunara za pitku vodu uspješno smo obavili.

Zahvaljujući prije svega razumijevanju i financijskoj pomoći matičnog PD-a, te sredstvima namijenjenim od dotacije SOFK-a, ove je godine obnovljen dio tehničke spel. opreme, a u 1984. ostaje nam obnoviti fond statičkih užeta, koja su usljed velike iskoristivosti prilično dotrajala.

Goran Gabrić

SO PDS »VELEBIT« U 1982.

Ostvaren je porast svih aktivnosti. U radu je sudjelovalo 48 članova i oni su poduzeli 142 izlaska na teren. Od toga su najvažnije akcije istraživanja i posjeti speleoloških objekata. Istraženo je 46 objekta i to 16 špilja ukupne dužine 693 m i 30 jama ukupne dubine 1803 m. Najviše se istraživalo na već tradicionalnom speleološkom logoru na Biokovu, pa na Velebitu, oko Gračaca, u Veternici. Najdublje istražene jame su Ramina veternica na južnom Velebitu, Sedma jama veličanstvena na Biokovu (oko 160 m) i Pazina jama kod Gračaca dubine 140 m i dužine 200 m. Najčešće je posjećivana Veternica, Jopićeva špilja, Gvozdenica i Horvatova špilja. Posjećena je i Jama Grustišća na otoku Braču (236 m), a u jami Mamet na južnom Velebitu spustilo se čak 10 članova na dno duboko 276 m. Jedan član je sudjelovao u prvj Hrvatskoj speleološkoj ekspediciji u Francusku i bio jedan od dvojice koji se spustio do dubine 1100 m u jami Gouffre Berger, što je najdublje do sada u Hrvatskoj. Dva člana sudjelovala su u Himalajskoj skijaškoj ekspediciji stanice gorske službe spasavanja PSH na vrh Kang Guru na Himalaji. Održana je i speleološka škola uz interesantnu novost: tečajci su prvi puta aktivno istraživali u toku škole. Organizirano je i 15. otvoreno prvenstvo Zagreba u orijentaciji i speleološko veče. Ove godine PD »Velebit« bio je pred važnim zadatak: obnoviti Ratkovo sklonište na Samarškim stijenama. Odsjek se odzvao i novčanim prilozima ljudima spremnim da ponovo grade. Čak 14 puta odlazili su na lijepe Samarške stijene u radnu akciju.

SO PDS »VELEBIT« U 1983.

Protekla, 1983. godina bila je vrlo plodna. Od 173 izlaska na teren, bilo je 79 kraćih planinarskih izleta, sedam tura — odnosno dužih izleta, šest puta sudjelovali smo na raznim natjecanjima, bilo je 48 spel. istraživanja na kojima je istraženo 63 nova spel. objekta, (od toga 30 jama i 33 špilje). Posieta spel. objektima bilo je 27, a u sedam poznatih objekata istraženo je oko 500 metara novih kanala. Takvu aktivnost ostvarilo je 49 članova Odsjeka, od kojih su 25 spel. pripravnici, 10 speleolozi — instruktori i 25 pet pripadnici GSS-a.

Tokom godine održana su 44 sastanka, od toga je 29 bilo općereno s dia, odnosno kino projekcijama. Na sastancima, koje je uspješno vodio pročelnik Robert Erhardt, bilo je prisustvo 27 članova. Od 2-30, 10. tri su naša člana. (Cuenčić Darko, Cobanov Neven, Erhardt Robert) sudjelovala u II spel. ekspediciji »Maroko '83«, gdje su istražili nekoliko spel. objekata, od kojih je najznačajnija špilja »Kef Aziza«, gdje je istraženo novih 2000 metara.

Jedna od veoma značajnih akcija bilo je pronalaganje 16 m dužog sifona, kada su spojena dva objekta u jedinstven sistem »Panfkov ponor — ponor Kršlje«, koji je postao najduži objekt u Hrvatskoj (9352 m). Naravno, tome su pridonijela mnoga istraživanja u tom dijelu Korčula (fokulica Račovicke), gdje je istraženo još nekoliko dužih objekata, kao na pr. »Ponora« (-1820 m), ponor »Sivce« (-320 m, dubina 35 m), ponor »Jovac« (-600 m), gdje je istraživanje, kao i u mnogim drugim objektima još u toku. Prilikom tih istraživanja spuštena su drascelena isustva o savladavanju objekata s vodom i o proronavljanju sifona.

Istraživalo se i na području Like oko Gračaca, na Tulovim Gredama, gdje je istraženo više dubokih jama (Jama u Sklopu — 92 m, Jama u Olancu — 75 m, Jama u Sikulji — 43 m, Jama u Matiči docu — 113 m, dužine 200 m), zatim u okolici Ogulina, gdje je u toku istraživanje Bibičke pećine (dužine oko 600 m) i drugdje.

Uspješno je završena 17. zagrebačka speleološka škola, pod vodstvom Darka Cucančića, koju je završilo 10 polaznika, a Marijan Čepeljak organizirao je i vodio Prvu školu bivačiranja u zimskim uvjetima. Protekle godine su za naslov speleologa položila ispite 4 naša člana — Darko Cucančić, Neven Cobanov, Robert Erhardt i Ivica Nemeš, što je također doprinijelo radu odsjeka.

Od ostalih aktivnosti značajno je sudjelovanje na savjetovanju o suvremenoj spel. oprmi, održanom 10. 12. 1983. u Planinarskom domu »Runolist«, organizirano je 17. spel. večer, s temom: »Rođenje pod zemljom«, na kojem je predavanje uz dijapozitive održao gost iz Francuske, speleolog-ronilac Eric le Guen. Treba spomenuti i prisustvovanje Jurice Sekelja na savjetovanju o snažavanju iz spel. objekata, održanom u Madarskoj. On je također sudjelovao i u alpinističkoj ekspediciji u Patagoniji.

Vijesti

UZ IZLOŽBU »ENDEMI I RELIKTI U FAUNI JUGOSLAVIJE«

Početak 1982. otvorena je u Hrvatskom narodnom zoološkom muzeju privremena izložba pod nazivom »Endemi i relikti u fauni Jugoslavije«. Posebnu cjelinu u toj izložbi predstavlja svijet podzemlja, koji je ovdje prezentiran u sklopu krških terena. Tu je izložen ugovnom slikovni materijal, ali i živa čovječja ribica (*Proteus anguinus*). Čitav vijek provodi u stadiju ličinke (neotentila), a rasprostranjena je od Monfalcona u Italiji do Crne Gore. Jedinu slatkovodnu cijevaš *Marifugia cavatica* (Anelida — Polychaeta) u izložbi je zastupljen fotografijom živog primjerka i eksponatima naslaga cijevčica uginulih jedinki. Prema do sada objavljenim podacima ovaj cijevaš je poznat samo iz Jugoslavije. *Congeria kusceri* je jedini podzemni školjkaš i jedini autohtoni predstavnik svog roda danas u Evropi. Mnogo vrsta ovog roda je živjelo u tercijaru, ali su sve one nakon izmijenjenih uvjeta na području Evrope izumrle. Podzemlje je vrlo bogato i kukcima, uglavnom kornjašima. Od izloženih je zanimljiva vrsta *Hadesia vasceki*, koja je jedini do danas poznati kukac filtrator (životinje koje filtriraju vodu da bi se prehranile su poznatije kod nekih drugih skupina, npr. riba i kitova). Uz najveći dio vrsta u izložbi su date i karte rasprostranjenja. Svrha izložbe je da posjetiocima pokaže rijetkosti u našoj fauni, te da nas upozna s nekima od njih (fiziološko je samo oko 10% endema i relikata koji žive na području Jugoslavije). Neke od prikazanih životinja su posebno rijetke, a sve imaju veliku vrijednost za nas, za znanost uopće, a posebno za znanost o evo-

luciji. Zato apeliramo na građane, a posebno djecu i učenike raznih škola da štite ove, kao i sve ostale životinjske vrste, jer o generacijama naših mladih narastaž ovisit će sudbina spomenutih, našeg prirodnog blaga.

Članovi Tatjana Bakran, Igor Čihoratić i Marijan Čepeljak bili su organizatori 16. otvorenono prvenstva Zagreba u orijentaciji. Dosta naših članova natjecalo se u skijaškom »Velebitaškom trku«, koji je organizirao Robert Erhardt. I protekle godine dosta smo radili na uređenju Ratkovo-veg skloništa na Samarskim stijenama, ali radu doprinijeli njegovom konačnom otvaranju 13. 11. 1983.

Suradnja s ostalim odsjecima odvijala se kroz sudjelovanje naših članova na istraživačkim akcijama drugih odsjeka, kao i kroz sudjelovanje članova drugih odsjeka na akcijama našeg odsjeka. Treba istaknuti da su naši članovi pisali članke i reportaže o spel. istraživanjima i spel. radu u dnevnoj i tjednoj štampi, te surađivali s časopisom »Naše planine«, »Spiljarskim vjesnikom« i »Speleologom«.

Ana Sutlović

luciji. Zato apeliramo na građane, a posebno djecu i učenike raznih škola da štite ove, kao i sve ostale životinjske vrste, jer o generacijama naših mladih narastaž ovisit će sudbina spomenutih, našeg prirodnog blaga.

Franjo Perović

ZNAČAJNO ENTOMOLOŠKO OTKRIVENJE U PRETNEROVOJ JAMI NA BOKOVU

U okviru IV spel. logora u predjelu Lokve na Biokovu, održanom 1983. otkrivena je i jedna dublja jama (—252 m), kojoj su istraživači dali ime Pretnerova jama u spomen biospeleologa E. Pretneru. Igram slučaja u jami je, na dubini od 170 m spiljski speleolog i malakolog Tončij Rada našao nekoliko primjeraka spiljskih kornjaša. Svi primjerci sabrani su na mjestima kuda se slijevaju jake vode cijednice. Preliminarna determinacija ovih kukaca pokazala je da se tu radi o novom rodu i novoj vrsti spiljskog kornjaša iz potporodice Bathyscielinae, prilagođenog posebnim uvjetima života što ih predstavljaju mjesta niz kola se slijevaju vode cijednice i manji vodotoči. Pošto su bila uhvaćena samo tri primjerka, i to muškog spola, odlučili smo poduzeti naredno istraživanje kako bismo sakupili više primjeraka potrebnih za znanstvenu obradu i pokušali, ujedno, saznati što više o životnoj sredini ovog zanimljivog kornjaša. Obavili smo ga kao dvočlana ekipa 26.—27. 11. 1983. Sabrali smo još 17 primjeraka, obavili meteorološka mjerenja, te uzeli uzorke vode, mulja i stijena na mjestima gdje su kukci nađeni. Znanstvena obrada materijala je u toku.

Branko Jalžić

Dio izložbe »Endemi i relikti«

